

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه تربیت معلم آذربایجان
دانشکده علوم پایه
گروه فیزیک

پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد
رشته فیزیک گرایش نظری - بنیادی

عنوان

مسائل محاسبات کوانتومی حل پذیر با استفاده از تحول آدیاباتیکی

استاد راهنما

دکتر اسفندیار فیضی

استاد مشاور

دکتر یحیی اکبری

پژوهشگر

شکوه بلوری

تیر ماه ۱۳۸۹

تبریز - ایران

تقدیم به:

مادر و پدر عزیزتر از جانم که ،

دستم را گرفتند

و

پشتیبانم بودند .

تشکر و قدردانی

((پروردگارا،

به من آرامش ده، تا بپذیرم آنچه را که نمی‌توانم تغییر دهم؛

دلیری ده، تا تغییر دهم آنچه را که نمی‌توانم تغییر دهم؛

بینش ده، تا تفاوت این دو را بدانم؛

مرا فهم ده، متوقع نباشم دنیا و مردم آن مطابق میل من رفتار کنند.))

سپاس بی‌کران پروردگاریکتا را که به ما هستی بخشید و همنشینی رهروان علم و دانش را نصیب ما کرد. اینک که در آستانه راهی نو می‌باشم، بر خود وظیفه می‌دانم تا از تمامی عزیزانی که راهگشای این پروژه بوده‌اند، تشکر و قدردانی نمایم. امید است که سپاس بی‌دریغ اینجانب را بپذیرند. استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر اسفندیار فیضی که گنجینه‌های دانش خود را در نهایت صبوری و سخاوت در اختیار اینجانب قرار دادند و مرا در انجام این پروژه همراهی کردند. جناب آقای دکتر یحیی اکبری که استاد مشاور اینجانب بودند. جناب آقای دکتر آرش فیروزنیا که داوری این پروژه را پذیرفتند. سایر اساتید محترم که در طول دوران تحصیلم افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام. همچنین شاهد و شادی و وحیده عزیزم که همواره مشوق من بوده‌اند. برای تمام این عزیزان، سربلندی و سلامتی و موفقیت در تمام مراحل زندگی آرزو می‌کنم.

شکوه بلوری

تیر ۱۳۸۹
تهران-تهران

فهرست مندرجات

vi	چکیده	
vii	مقدمه	
۱	مروری بر محاسبات کوانتومی و الگوریتم‌های کوانتومی	۱
۱	مقدمه	۱.۱
۲	کامپیوتر کلاسیک	۲.۱
۲	محاسبات کوانتومی و کامپیوترهای کوانتومی	۳.۱
۳	کیوبیت	۴.۱
۵	توازی کوانتومی	۵.۱

۵	گیت کوانتومی	۶.۱
۶	الگوریتم کوانتومی	۷.۱
۶	اوراکل	۸.۱
۷	الگوریتم دوچ	۹.۱
۹	الگوریتم دوچ - جُوزا	۱۰.۱
۱۱	الگوریتم سایمون	۱۱.۱
۱۳	الگوریتم شُر	۱۲.۱
۱۳	۱.۱۲.۱ مبنای الگوریتم شُر	
۱۵	۲.۱۲.۱ مراحل الگوریتم شُر	
۱۹	تبدیل فوریه کوانتومی	۱۳.۱
۲۰	۱.۱۳.۱ یک مدار کوانتومی برای محاسبه‌ی تبدیل فوریه کوانتومی	
۲۲	الگوریتم گرور	۱۴.۱
۲۶	۱.۱۴.۱ نمایش هندسی	
۲۸	۲.۱۴.۱ حالت عمومی	
۲۸	۳.۱۴.۱ تعداد تکرارها	
۳۰	۴.۱۴.۱ جستجوی چند آیتِم	

۳۱	.....	بررسی احتمال موفقیت الگوریتم گرور	۵.۱۴.۱
۳۵	.....	مثال ($N = ۸$)	۶.۱۴.۱
۴۰		تقریب آدیاباتیک کوانتومی	۲
۴۰	.....	مقدمه	۱.۲
۴۰	.....	تقریب آدیاباتیک استاندارد	۲.۲
۴۱	.....	حل ضمنی	۱.۲.۲
۴۲	.....	تقریب شهودی	۲.۲.۲
۴۳	.....	تقریب آدیاباتیک تصحیح شده	۳.۲
۴۳	.....	حل به روش بسط پی در پی مراتب پارامتر کند کننده	۱.۳.۲
۴۴	.....	نظریه آدیاباتیک	۴.۲
۴۷	.....	محاسبات کوانتومی با تحول آدیاباتیک	۵.۲
۴۷	.....	تحول آدیاباتیک به صورت الگوریتم	۱.۵.۲
۴۸	.....	زمان اجرای الگوریتم آدیاباتیک	۲.۵.۲
۴۸	.....	کرانهایی برای شرط آدیاباتیک	۳.۵.۲
۴۹	.....	تحول آدیاباتیک محلی در حالت عمومی	۴.۵.۲
۵۰	.....	بیان ساده تر نظریه آدیاباتیک	۵.۵.۲
۵۲		الگوریتم های آدیاباتیک	۳

۵۲	.....	مقدمه	۱.۳
۵۳	.....	الگوریتم آنالوگ گرور	۲.۳
۵۴	.....	الگوریتم جستجوی نامنظم با استفاده از تحول آدیاباتیک	۳.۳
۵۴	.....	تحول آدیاباتیک عمومی	۱.۳.۳
۵۶	.....	تحول آدیاباتیک محلی	۲.۳.۳
۵۸	.....	کاربرد مداری	۴.۳
۶۲	.....	الگوریتم جستجوی آدیاباتیک کوانتومی برای مسائل منظم	۵.۳
۶۴	.....	(A) جستجوی آدیاباتیک روی متغیرهای اولیه	۱.۵.۳
۶۴	.....	(B) جستجوی آدیاباتیک روی متغیرهای ثانویه	۲.۵.۳
۶۶	.....	(C) جستجوی آدیاباتیک کلی	۳.۵.۳
۶۸	.....	آنالیز پیچیدگی	۴.۵.۳
۷۰	.....	محاسبات کوانتومی آدیاباتیک و الگوریتم دوچ	۶.۳
۷۴	.....	محاسبات کوانتومی آدیاباتیک و الگوریتم دوچ - جوزا	۷.۳
۷۶	.....	تحول آدیاباتیک تعدیل شده برای مسأله‌ی دوچ - جوزا	۸.۳
۷۸	.....	پیوست A	۴

فهرست مندرجات

v

۸۱

۵ پیوست B

۸۲

۶ پیوست C

۸۴ ..... واژه نامه انگلیسی به فارسی

۸۷ ..... منابع و مراجع

چکیده

اخيراً نظریه‌ی آدیباتیک برای طراحی نوع جدیدی از الگوریتم‌های کوانتومی استفاده شده است؛ جایی که کامپیوتر کوانتومی به اندازه‌ی کافی به آرامی تحول می‌یابد تا اینکه نزدیک حالت پایه‌ی لحظه‌ای‌اش که منجر به جواب می‌شود، می‌ماند. در این پایان‌نامه برخی از الگوریتم‌های آدیباتیک کوانتومی مانند الگوریتم آدیباتیک کوانتومی برای جستجوی نامنظم و الگوریتم جستجوی آدیباتیک برای مسائل منظم و تحول آدیباتیک برای مسأله دوچ و دوچ - جوزا را مطالعه می‌کنیم.

واژه‌های کلیدی: محاسبات کوانتومی؛ نظریه‌ی بی‌درروی کوانتومی؛ الگوریتم‌های آدیباتیک کوانتومی.

مقدمه

الگوریتم‌های کوانتومی در سال‌های اخیر توجه زیادی را به خود جلب کرده اند . چرا که برخی از الگوریتم‌های کوانتومی ، کارایی محاسبات را به مقدار زیادی افزایش داده اند بطور مثال : الگوریتم شُر [۱۶] ، الگوریتم گروور [۱۷, ۱۸] و ... اخیراً نمونه‌ی جدیدی از محاسبات بر پایه‌ی تحول آدیاباتیکی پیشنهاد شده است [۲۳] در الگوریتم آدیاباتیکی کوانتومی حالت حافظه‌ی کوانتومی تحت یک هامیلتونین که بطور پیوسته و به آرامی تغییر می‌کند ، تحول می‌یابد . در شروع ، حالت سیستم در حالت پایه‌ی هامیلتونین اولیه است اگر هامیلتونین سیستم به اندازه‌ی کافی به آرامی متحول شود ؛ نظریه‌ی آدیاباتیکی تضمین می‌کند که حالت نهایی سیستم ، حالت پایه‌ی هامیلتونین نهایی است . اگر ما جواب را در حالت پایه‌ی هامیلتونین نهایی رمزنگاری کنیم بعد از تحول آدیاباتیکی کوانتومی با اندازه‌گیری ، حالت نهایی با احتمال بالا به جواب می‌رسیم . برخی از الگوریتم‌های کوانتومی ، با تحولات آدیاباتیکی مجدداً تولید شده‌اند . در این پایان‌نامه به بررسی این الگوریتم‌ها می‌پردازیم . این پایان‌نامه از سه فصل تشکیل شده است : در فصل اول ابتدا مفاهیم محاسبات کوانتومی بیان شده است و در ادامه الگوریتم‌های کوانتومی دوچ [۱۳] ، دوچ - جوزا [۱۴] ، سایمون [۱۵] ، شُر [۱۶] و الگوریتم گروور [۱۷, ۱۸] بررسی می‌کنیم . در فصل دوم نظریه‌ی آدیاباتیکی کوانتومی شده و به طریقی که در فصل بعدی استفاده خواهد شد اثبات خواهیم کرد و شرط آدیاباتیکی را بدست خواهیم آورد . در فصل سوم الگوریتم‌های کوانتومی آدیاباتیکی را معرفی می‌کنیم از تحول آدیاباتیکی برای حل مسأله‌ی گروور (جستجوی نامنظم

(استفاده خواهیم کرد و در ادامه با استفاده از تودرتویی و تحول آدیباتیک ، الگوریتمی را برای حل مسائل منظم و همچنین الگوریتم کوانتومی آدیباتیک برای مسأله دوچ و دوچ - جوزا معرفی می کنیم .

فصل ۱

مروری بر محاسبات کوانتومی و الگوریتم‌های کوانتومی

۱.۱ مقدمه

در چندین سال اخیر مطالعه سیستم‌های کوانتومی برنامه‌های جالبی را بدست داده است. از جمله اینکه سیستم‌های کوانتومی به جای اختراعات محاسباتی بکار برده می‌شوند. توانایی پردازش کوانتومی متکی به برخی از اصول و قوانین دنیای کوانتومی چون دامنه‌ی احتمال مختلط، تداخل کوانتومی، توازی کوانتومی^۱، بهم‌تافتگی کوانتومی^۲ و یکانی بودن تحول کوانتومی، این نوع پردازش را از پردازش کلاسیک متفاوت می‌گرداند. کامپیوترهای کوانتومی به عنوان ابزار قدرتمند محاسباتی اند که توانایی اجرای کارهایی را دارند که برای کامپیوترهای کلاسیکی غیر ممکن است به همین خاطر این موضوع اکنون توجه تمام فیزیکدانان (چه نظری و چه عملی) و مهندسان را به خود جلب کرده است. این فصل از دو بخش تشکیل شده است: در بخش اول به بیان مفاهیم محاسبات کوانتومی که برای استفاده در طراحی الگوریتم‌های کوانتومی، شبکه‌ها و پردازشگرها لازم هستند می‌پردازیم. در

---

^۱ Quantum Parallelism

^۲ Entanglement

بخش دوم الگوریتم‌های کوانتومی را معرفی خواهیم کرد و در ادامه الگوریتم گرور را به صورت جزئی‌تر بررسی می‌کنیم.

۲.۱ کامپیوتر کلاسیک

یک کامپیوتر کلاسیک ماشینی است که تعداد مشخصی از اطلاعات را می‌خواند و به صورت صفر و یک‌ها رمزنگاری کرده و محاسبات را انجام می‌دهد و در پایان خروجی اطلاعات را به صورت صفر و یک‌ها چاپ می‌کند. در کامپیوتر کلاسیک تمامی اطلاعات به شکل رشته‌ای از متغیرهای ۰، ۱، ذخیره می‌شوند. پردازش داده‌ها از هر نوع که باشد چیزی نیست جز اعمال منطقی روی این رشته‌ها. هر متغیر دو حالت می‌تواند دو مقدار ۰ یا ۱ را اختیار کند که یک بیت نامیده می‌شود. اگر یک بیت را با متغیر x نشان دهیم یک رشته n بیتی به صورت $x_0, x_1, \dots, x_{n-1}$ خواهد بود. مجموعه تمام متغیرهای n بیتی را با B_n نشان می‌دهیم این مجموعه 2^n عضو دارد که ارزش عددی آنها بین ۰ و $2^n - 1$ تغییر می‌کند گاهی از نماد $\{0, 1\}^n$ نیز استفاده می‌شود:

$$B_n = \{(x_0, x_1, \dots, x_{n-1}) \mid x_i \in \{0, 1\}\} \quad (1)$$

پردازش اطلاعات به صورت یک سلسله توابع پشت سرهم بر روی یک رشته‌ی ورودی با طول معین انجام می‌شود. این توابع را می‌توان با ترکیب توابع مقدماتی که تنها روی یک بیت یا دو بیت اثر می‌کنند، ساخت. به این توابع مقدماتی گیت می‌گویند. مثل گیت‌های NOT, OR, AND, XOR

۳.۱ محاسبات کوانتومی و کامپیوترهای کوانتومی

توسعه‌ی تکنولوژی ساینز کامپیوترها را کوچکتر و سرعت آنها را افزایش می‌دهد در حقیقت تنها راه برای افزایش سرعت کامپیوترها کاهش دادن ساینزشان است. آیا محدودیتی در این مورد هست؟ در اواخر ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ برخی از فیزیکدانان و دانشمندان کامپیوتر تشخیص دادند که اگر این فرایند با این سرعت ادامه یابد، سرانجام دسته‌های مداری روی تراشه‌های سیلیکونی در مقیاس اتمی خواهد بود؛ در این مقیاس، اثرات کوانتومی آشکار می‌شود و فیزیک کلاسیک نمی‌تواند چنین سیستمی

را توصیف کند. فاینمن^۳ اولین کسی بود که اثرات مکانیک کوانتومی را بر روی محاسبات بیان کرد. او معتقد بود که پدیده‌های کوانتومی نمی‌توانند بطور مؤثر روی کامپیوترهای کلاسیکی شبیه‌سازی شوند. فاینمن چنین استدلال کرده بود که سیستم‌های مکانیک کوانتومی برای شبیه‌سازی کردن سیستم‌های مکانیک کوانتومی دیگر بسیار مجهزتراند [۱۱, ۱۲]. از این رو ماشین‌های مکانیک کوانتومی جهانی باید قادر باشند تا بطور کارآمد چنین شبیه‌سازی‌هایی را انجام دهند. در اواخر ۱۹۸۵، دوچ^۴ سعی کرد تا مکانیک کوانتومی و اصل چالز - تورینگ^۵ را باهم تطبیق کند [۱۳]. دوچ تشخیص داد که ادعای فاینمن منجر به هدف عمومی کامپیوترهای کوانتومی می‌شود. در مقاله‌ای که منتشر کرد نشان داد که هر فرایند فیزیکی در اصل می‌تواند به صورت کامل با کامپیوتر کوانتومی مدل داده شود. بعد از انتشار این مقاله جستجو برای کاربردهای جالب از چنین ماشینی شروع شد. در حالیکه هنوز خواص کامپیوترهای کوانتومی در حال پیشرفت است و محاسبات کوانتومی^۶ (QC) یک چالش بزرگ و در حال رشد در علم و تکنولوژی است. فرایند پردازش و قوانین حاکم بر پردازش اطلاعات بر پایه‌ی قوانین دنیای کوانتومی، اساساً جدید و قدرتمندتر خواهد بود. بنابراین محدودیت‌های متفاوتی نسبت به پردازش اطلاعات بر اساس قوانین فیزیک کلاسیک دارد و فراتر از این، بنظر می‌رسد پردازش کوانتومی توانایی این را دارد که درک ما را از طبیعت عمیق‌تر کرده و وسیله‌ی قدرتمندتری برای ارتباطات و پردازش اطلاعات باشد. در عین حال مفاهیم اصلی و نظری مکانیک کوانتومی برای بدست آوردن روش‌ها و ایده‌های بنیادی (QC) بسیار ساده، زیبا و قدرتمند است.

۴.۱ کیوبیت

هدف محاسبات کوانتومی مطرح کردن متدهای ضروری برای حل مسائل ریاضیاتی است. محاسبات کوانتومی عیناً به صورت محاسبات کلاسیکی شامل ورودی، محاسبات و خروجی است. در کامپیوترهای کلاسیکی هر نوع داده‌ای در بیت‌های کلاسیکی ذخیره می‌شوند ولی در این مورد از بیت

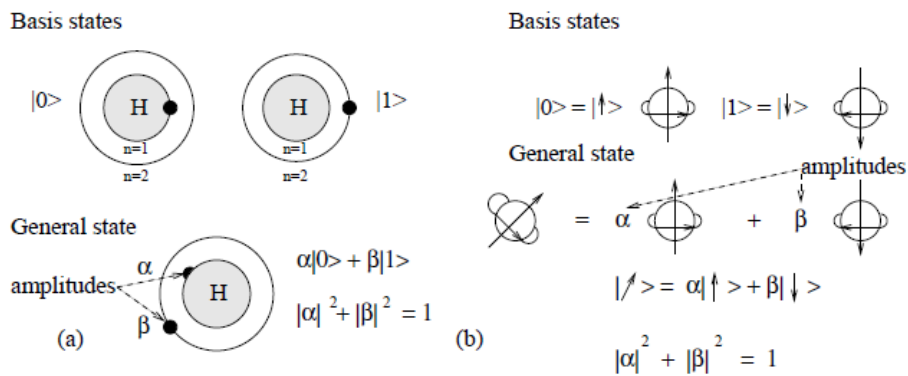
^۳R.P.Feynman

^۴Deutsch

^۵Charch - Turing

^۶Quantum Computing

کوانتومی^۷ یا بطور خلاصه از کیوبیت^۸ استفاده می‌کنیم. یک کیوبیت یک سیستم کوانتومی است که فضای هیلبرت آن دو بعدی است. بردارهای پایه این فضا را با $|0\rangle = \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ ، $|1\rangle = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$ نشان می‌دهند. بطوریکه این حالات متعامداند. یک بیت اطلاعات می‌تواند بوسیله‌ی ذره‌ای با اسپین $\frac{1}{2}$ ، به عنوان اسپین بالا متناظر با ۱ و اسپین پایین متناظر با ۰ یا با جهت قطبش ساعتگرد متناظر با ۱ و پادساعتگرد متناظر با ۰ و یا به وسیله‌ی الکترون در اتم هیدروژن با اولین حالت برانگیخته متناظر با ۱ و حالت پایه متناظر با صفر ثبت شود. نه تنها می‌توان اطلاعات را روی چنین بیت کوانتومی ثبت کرد بلکه می‌توان آن را پردازش کرد. علاوه بر این یک کیوبیت برخلاف بیت کلاسیکی می‌تواند در ترکیبی از حالت‌های فوق نیز قرار بگیرد.

شکل ۱.۱: نمایش کیوبیت‌ها، (a) الکترون در اتم هیدروژن. (b) ذره‌ای با اسپین $1/2$.

حالت یک کیوبیت با برداری در این فضای هیلبرت به صورت مقابل است: $|\psi\rangle = \alpha|0\rangle + \beta|1\rangle$
 یک رشته‌ی n بیتی کلاسیکی به صورت $(x_0, x_1, \dots, x_{n-1})$ است هر کدام از بیت‌های x_k مقادیر ۰ یا ۱ را می‌گیرند. اگر بیت‌های x_k را با فضای هیلبرت دو بعدی $H_{2,k}$ توصیف کنیم برای رشته‌ی x ، یک حالت کوانتومی به صورت زیر درمی‌آید:

$$|x\rangle = |x_0\rangle \otimes |x_1\rangle \otimes \dots \otimes |x_{n-1}\rangle$$

Quantum bit^۷
 Qubit^۸

که در فضای هیلبرت $H_N = H_{2,0} \otimes H_{2,1} \otimes \dots \otimes H_{2,n}$ قرار دارد و $N = 2^n$. یک حالت دلخواه در فضای H_N فرم زیر را دارد :

$$|\psi\rangle = \sum_{x=0}^{N-1} \alpha_x |x\rangle$$

حالت $|\psi\rangle$ با n کیوبیت، یک برهنه‌ی از 2^n حالت $(|0\rangle, |1\rangle, \dots, |2^n - 1\rangle)$ است. پایه‌های متعامد $\{|0\rangle, |1\rangle, \dots, |2^n - 1\rangle\}$ پایه‌های محاسباتی اند. x به صورت باینری نوشته شده و شامل 2^n دامنه مختلط α_x است که در شرط نرمالیزاسیون $\sum_x |\alpha_x|^2 = 1$ صدق می‌کنند.

۵.۱ توازی کوانتومی

شگفتی کامپیوترهای کوانتومی در خلق و ترکیب خطی حالتها به همراه عنصر احتمال است. بنابراین، کامپیوترهای کوانتومی قادر به تحول دو حالت یا بیشتر بطور همزمان می‌باشند. بطوریکه یک حافظه‌ی کوانتومی می‌تواند در آن واحد در تمام حالت‌های بالقوه‌ی خود قرار بگیرد؛ این پدیده به توازی کوانتومی معروف است. پارالیزم کوانتومی نقش اساسی در طرح الگوریتم‌های کوانتومی ایفا می‌کند و کامپیوترهای کوانتومی را قادر می‌سازد تا با پذیرفتن تعداد زیادی ورودی در قالب یک حالت، فقط با یک مرتبه عمل کردن، خروجی‌های متناظر با این ورودی‌ها را در اختیار ما قرار می‌دهند. به این ترتیب کامپیوترهای کوانتومی با سرعت و قابلیت فوق‌العاده‌ی خود، چشم اندازه‌ی جدیدی را به روی دانشمندان می‌گشایند.

۶.۱ گیت کوانتومی

مدار کلاسیکی از سیم‌هایی تشکیل شده که مقادیر بیت‌ها را میان گیت‌های منطقی حمل می‌کنند؛ در حالیکه مدار کوانتومی حامل حالات کیوبیت‌ها میان گیت‌های کوانتومی اند گیت کوانتومی برنامه‌ی کاربردی است که کیوبیت‌های ورودی را به کیوبیت‌های خروجی تبدیل می‌کند. در واقع اطلاعات در کیوبیت‌ها یعنی حالات کوانتومی ذخیره می‌شوند. پردازش اطلاعات نیز یا با عملگرهای یکانی که

تحول را نشان می‌دهند و یا با اندازه‌گیری انجام می‌گیرد معمولاً اصطلاح گیت کوانتومی برای عملگر یکانی بکار برده می‌شود. از روش‌های مختلفی برای ساختن گیت‌های کوانتومی استفاده می‌شود. مهمترین آنها عبارت‌اند از:

(۱) یون - تله .

(۲) تشدید مغناطیسی هسته .

واضح است که هر گیت کلاسیکی برگشت پذیر ممکن است به گیت کوانتومی تعمیم داده شود در واقع محاسبات برگشت پذیر مورد خاصی از محاسبات کوانتومی اند. بهر حال محاسبات کوانتومی بسیار عمومی تر اند بطوریکه گیت‌های کوانتومی وجود دارند که مشابه کلاسیکی ندارند.

۷.۱ الگوریتم کوانتومی

الگوریتم کوانتومی شامل مراحل زیر است:

(۱) آماده کردن حافظه در یک حالت کوانتومی شامل n کیوبیت از پایه‌های محاسباتی .

(۲) عمل یک مجموعه از گیت‌های کوانتومی روی حالت اولیه .

(۳) اندازه‌گیری حالت خروجی .

۸.۱ اوراکل

فرض کنید جعبه‌ی سیاهی تابع f را روی ورودی خود اعمال می‌کند، ما تنها می‌توانیم به این جعبه‌ی سیاه ورودی‌های مختلف دهیم و خروجی‌های آن را ثبت کنیم، به این کار فراخوانی تابع می‌گویند. در اصطلاح علم کامپیوتر چنین جعبه‌ی سیاهی اوراکل^۹ نامیده می‌شود. خواهیم دید که برای مسائل مشخص یک الگوریتم کوانتومی اساساً به فراخوانی‌های کمتری (پرسش‌های کمتری) نسبت به

^۹ Oracle

الگوریتم کلاسیکی نیاز خواهد داشت. در حالت کلاسیک ورودی یک رشته‌ی x ، n بیتی است و خروجی با یک رشته‌ی $f(x)$ ، m بیتی داده می‌شود. چنین جعبه‌ای به صورت کوانتومی تنها زمانی موجود است که برگشت پذیر باشد؛ برای ساختن جعبه‌ی برگشت پذیر، ورودی y ، m بیتی نیز اضافه می‌شود تا نتیجه‌ی خروجی $f(x) \oplus y$ باشد. نماد $\oplus$ جمع در مد ۲ است. بطور خاص اگر y به $y = \dots 000$ فیکس شده باشد خروجی $f(x)$ خواهد بود [۹].

شکل ۱.۱: جعبه‌ی سیاه برگشت‌پذیر برای تابع $f: \{0, 1\}^n \rightarrow \{0, 1\}^m$.

۹.۱ الگوریتم دوچ

الگوریتم دوچ^{۱۰} اولین الگوریتم کوانتومی است [۱۳]. مسأله از این قرار است که تابعیت جعبه‌ی سیاه f داده شده $f: B_1 \rightarrow B_1$ (با فرض تابع یک بیتی) چند بار تابع را فراخوانی کنیم تا ثابت یا متوازن بودن آن پی ببریم.

منظور از تابع ثابت، تابعی است که خروجی اش همواره مقدار ثابت و مستقل از ورودی است ($f(0) = f(1)$) و منظور از تابع متوازن، تابعی است که خروجی اش به ازای نیمی از مقادیر برابر ۰ و به ازای نیمی دیگر برابر با ۱ است.

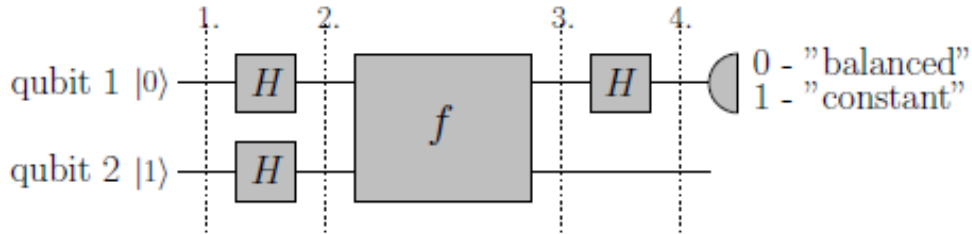
f_1	f_2	f_3	f_4																
<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="padding: 2px 10px;">0</td><td style="padding: 2px 10px;">0</td></tr><tr><td style="padding: 2px 10px;">1</td><td style="padding: 2px 10px;">0</td></tr></table>	0	0	1	0	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="padding: 2px 10px;">0</td><td style="padding: 2px 10px;">0</td></tr><tr><td style="padding: 2px 10px;">1</td><td style="padding: 2px 10px;">1</td></tr></table>	0	0	1	1	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="padding: 2px 10px;">0</td><td style="padding: 2px 10px;">1</td></tr><tr><td style="padding: 2px 10px;">1</td><td style="padding: 2px 10px;">0</td></tr></table>	0	1	1	0	<table border="1" style="display: inline-table; border-collapse: collapse;"><tr><td style="padding: 2px 10px;">0</td><td style="padding: 2px 10px;">1</td></tr><tr><td style="padding: 2px 10px;">1</td><td style="padding: 2px 10px;">1</td></tr></table>	0	1	1	1
0	0																		
1	0																		
0	0																		
1	1																		
0	1																		
1	0																		
0	1																		
1	1																		

شکل ۲.۱: انواع توابع یک بیتی f_1, f_2 ثابت، f_3, f_4 متوازن.

به صورت کلاسیکی با دو بار فراخوانی تابع می‌توان به نوع تابع پی برد. ابتکار دوچ استفاده از تداخل

^{۱۰} Deutsch's algorithm

دامنه‌های حالت کوانتومی است؛ بطوریکه فقط به یک پرسش از جعبه‌ی سیاه نیاز است. مدار شکل (۴.۱) بر روی دو کیوبیت، الگوریتم کوانتومی دوچ را نشان می‌دهد:

شکل ۳.۱: مدار دوچ.

(۱) به کیوبیت‌ها مقادیر اولیه $|0\rangle, |1\rangle$ داده شده، اولین گیت به کیوبیت ۱ و دومین کیوبیت به کیوبیت ۲ اشاره می‌کند.

(۲) بعد از بکار بردن تبدیل هادامارد^{۱۱} روی هر یک از کیوبیت‌ها، حالت به صورت $\frac{1}{\sqrt{2}}(|0\rangle + |1\rangle)(|0\rangle - |1\rangle)$ در می‌آید.

(۳) بعد از فراخوانی جعبه‌ی سیاه حالت دو کیوبیت به صورت زیر خواهد بود:

$$\frac{1}{\sqrt{2}}(|0\rangle(|0 \oplus f(0)\rangle - |f(0) \oplus 1\rangle) + |1\rangle(|0 \oplus f(1)\rangle - |f(1) \oplus 1\rangle))$$

حالت دومین کیوبیت در این عبارت $(|0\rangle - |1\rangle)$ است، علامت وابسته به مقدار $f(1), f(0)$

است پس عبارت بالا را می‌توانیم به صورت زیر بنویسیم:

$$\frac{1}{\sqrt{2}}((-1)^{f(0)}|0\rangle + (-1)^{f(1)}|1\rangle)(|0\rangle - |1\rangle)$$

^{۱۱} عملگر هادامارد، گیت تک کیوبیته‌ای است که به صورت زیر داده می‌شود:

$$H = \frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{pmatrix}$$

(۴) بعد از بکار بردن آخرین هادامارد، حالت اولین کیوبیت به صورت زیر در می آید:

$$\frac{1}{\sqrt{2}}((-1)^{f(0)}(|0\rangle + |1\rangle) + (-1)^{f(1)}(|0\rangle - |1\rangle))$$

که می توان به صورت مقابل نوشت:

$$\frac{1}{\sqrt{2}}((-1)^{f(0)} + (-1)^{f(1)}|0\rangle + ((-1)^{f(0)} - (-1)^{f(1)}|1\rangle)$$

اگر تابع ثابت باشد، این حالت $|0\rangle \pm |1\rangle$ است و اگر تابع متوازن باشد این حالت $|0\rangle \pm |1\rangle$ است. اندازگیری نهایی بطور کامل میان این دو حالت تمایز قائل می شود. به این ترتیب با یک بار فراخوانی تابع می توانیم به ثابت یا متوازن بودن تابع پی ببریم.

۱۰.۱ الگوریتم دوچ - جُوزا

مسئله‌ی دوچ - جُوزا تعمیمی از مسئله‌ی دوچ است [۱۴]. مسئله از این قرار است که:

جعبه‌ی سیاه با تابعیت f داده شده بطوریکه $f: B_n \rightarrow B_1$ ، باید تعیین کنیم که این تابع ثابت است $(f(x) = f(y))$ ، یا متوازن است $(f(x) \neq f(y))$.

می دانیم که تعداد توابع ثابت برابر با ۲ است؛ اما تعداد توابع متوازن به صورت نمایی زیاد است و این تفاوت مهم این مسئله با مسئله‌ی دوچ است. برای آنکه تعداد توابع متوازن را بشماریم دقت می کنیم که تعداد ورودی های مختلف این تابع و در نتیجه خروجی های آن برابر با 2^n است. تعداد توابع متوازن برابر با تعداد طرقتی است که می توان نیمی از 2^n خروجی را برابر با صفر و نیمی دیگر را برابر با یک گرفت و این تعداد برابر است با $\frac{2^n!}{(2^{n-1})^2}$ و این عددی است که رابطه اش با n یک رابطه ی نمایی است. بنابراین تعداد کل توابع ممکن که می توانند ثابت یا متوازن باشند برابر است با $2 + \frac{2^n!}{(2^{n-1})^2}$. اگر بخواهیم یک الگوریتم تعینی (الگوریتمی که با قاطعیت پاسخ را مشخص کند) برای مسئله بکار ببریم باید اعداد n بیتی $x = (x_0, x_1, \dots, x_{n-1})$ را یک به یک بدهیم (تابع را فرا خوانی کنیم). هر گاه به ازای دو مقدار مختلف x مقادیر متفاوتی برای $f(x)$ بدست آوریم الگوریتم را متوقف کرده و حکم می کنیم که تابع متوازن است. اما اگر چنین نبود الگوریتم را ادامه می دهیم تا نیمی از اعداد